28. Stano S. Nurturing Meaning: Food, Myth, and Signification. Signata. 2024. Vol. 15(1). URL: https://journals.openedition.org/signata/5157 [in English].

29. Striffler S. Chicken: The Dangerous Transformation of America's Favorite Food. New Haven, CT: Yale University Press, 2005. 195 p. [in English].

30. Sutton D., Beriss D. Teaching Restaurants. In C. L. Swift and R. Wilk (eds.). Teaching Food and Culture. Walnut Creek, CA: Left Coast Press, 2015. P. 147–167 [in English].

31. Tierney R. K. Ohnuki-Tierney E. The Anthropology of Food. In J. M. Pilcher (ed.). The Oxford Handbook of Food History. Oxford: Oxford University Press, 2012. P. 117–134 [in English].

32. Ulijaszek S. Bioculturalism. In D. Parkin and S. Ulijaszek (eds.). Holistic Anthropology: Emergence and Convergence. New York: Berghahn Books, 2007. P. 21–51 [in English].

33. Watson J. L. (ed.). Golden Arches East: McDonald's in East Asia, 2nd ed. Stanford, CA: Stanford University Press, 2006. 280 p. [in English].

34. Watson J. L., Klein J. A. Introduction: Anthropology, Food and Modern Life. In: Klein, J. A. and Watson J. L., (eds.). The Handbook of Food and Anthropology. London: Bloomsbury Academic, 2016. P. 1–27 [in English].

35. Weismantel M. J. Food, Gender and Poverty in the Ecuadorian Andes; University of Pennsylvania Press: Philadelphia, PA, USA, 1988. 234 p. [in English].

36. Wiley A. S. Just Milk? Nutritional Anthropology and the ingle-Food Approach. In C. L. Swift and R. Wilk (eds.). Teaching Food and Culture. Walnut Creek, CA: Left Coast Press, 2015. P. 77–95 [in English].

37. Wilk R. «Real Belizean Food»: Building Local Identity in the Transnational Caribbean. American Anthropologist. 1999. Vol. 101(2). P. 244–255 [in English].

UDC 930.85 + 392.9

ANTHROPOLOGY OF FOOD: FOREIGN DISCOURSE OF THE 20TH CENTURY

Olena PLYUTA – Candidate of Cultural Studies, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Hotel, Restaurant and Tourism Business, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

The purpose of the article is to consider the specific and development trajectory of the foreign anthropological and ethnographical discourse in the 20 th century, in the frameworks of which food is studied as a socio-cultural phenomenon and different food practices.

Methodology of the research. In the article, the historical approach was used to follow the dynamics of approaches in measures of food anthropology and also the method of content-analysis which allowed to single out the key aspects and ideas in the scientists-anthropologists' works of the 20 th century.

Results. The foreign (mostly Western) studios presented in this article, such as functionalist, structuralist, materialist, and feminist approaches, laid the foundation for the further development of anthropological discourse on food in the late 20 th and early 21 st centuries. Is it confirmed that the study of the structural features of food and eating practices has played an important role in the process of analyzing gender norms and the differentiation of labor between cultures. The article notes the ever-growing number of studies that examine the role of food in the modern world and outlines the scope of the discussions and theoretical specializations presented in them, which reflect the level of conceptualization of food anthropology and Food Studies, which is also evident in the number of readers, journals, and research programs.

Scientific novelty is that it is the first time that the dynamics and vector of development of the foreign anthropological discourse of the 20 th century related to the study of food as a socio-cultural phenomenon and the study of world food practices are considered within the framework of Ukrainian cultural studies.

Practical meaning. The results of the research are interdisciplinary and that's why can be used for developing and teaching the following courses as «Cuisines of the World», «Cultural Anthropology», «Food Anthropology», etc.

Key words: food; food anthropology; food practices; functionalism; structuralism; materialist approach; cultural anthropology.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2025
Отримано після доопрацювання 2.05.2025
Прийнято до друку 5.05.2025

УДК 7:323.15 (7=161.2)]: 316.7

УКРАЇНСЬКА ХУДОЖНЯ СПІЛЬНОТА В СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ : ІНСТИТУЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Оксана ПІДСУХА – здобувачка освітньо-наукового ступеня, Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України, в. о. Генерального директора Національного музею «Київська картинна галерея», м. Київ
http:/orcid.org/0009-0002-2605-4069
https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.970
oksana.pidsukha@gmail.com

Стаття оприлюднює маловідомі матеріали з проблеми та вводить до наукового обігу інформацію про сучасні мистецькі інституції, засновані українцями в Сполучених Штатах Америки; систематизує інституційний досвід української художньої спільноти в США та виявляє його особливості в різні історичні періоди. Проаналізовано

© Підсуха О., 2025

процес інституціоналізації діяльності української мистецької спільноти у США після Другої світової війни й до сьогодні. Акцентовано увагу на найбільш впливових і значущих організаціях, створених представниками третьої хвилі еміграції, які впливали на розвиток українського образотворчого мистецтва на теренах США. Уточнено їхні програмні цілі, організаційні моделі та основні здобутки. Виявлено деякі інституції, засновані в США українськими іммігрантами – фахівцями в галузі візуального мистецтва у період повномасштабної війни росії проти України. З'ясовано ідейно-програмні установки, напрями діяльності та організаційні форми новостворених структур. *Мета роботи* – уточнити інституційний досвід української художньої спільноти в США у період після завершення Другої світової війни й на сучасному етапі. Визначено основні етапи процесу інституціоналізації діяльності української художньої спільноти в США. Констатовано, що представники третьої хвилі еміграції створили в США систему культурно-мистецьких та вузькофахових художніх організацій, спрямованих на збереження та розвиток національного образотворчого мистецтва в екзилі. Наголошено, що сталі українські музейно-архівні структури в США на сучасному етапі переживають етап трансформацій, інтегруючи українське мистецтво в глобальний контекст та привертаючи увагу американського суспільства до теми російсько-української війни. Нові мистецькі інституції, засновані українськими іммігрантами в США на тлі російсько-української війни, демонструють активний діалог з широкими колами американської спільноти та вписують українську тему в світову мистецьку тканину.

Ключові слова: культурна інституція, українська діаспора, художня спільнота, українсько-американські мистці, Об'єднання Мистців Українців в Америці, культура.

Постановка проблеми. Інституції відіграють фундаментальну роль у формуванні та реалізації стратегій спільнот. Національні культурно-мистецькі осередки, створювані за межами батьківщини, сприяють збереженню культурної ідентичності та задоволенню духовних потреб іммігрантів, виконують важливу функцію культурної дипломатії. Залученість у діяльність творчих груп, мистецьких платформ чи галерей полегшує соціокультурну адаптацію мистців-іммігрантів та створює можливості для професійної реалізації.

У цьому контексті актуалізується історичний досвід української художньої спільноти, яка по завершенню Другої світової війни розбудувала в США розгалужену систему професійних інституцій. На тлі російсько-української війни, що спричинила нову хвилю еміграції, на теренах США українці формують нові мистецькі структури, суголосні сучасним викликам. Дослідження прослідковує процес інституціоналізації українського візуального мистецтва в США станом на зараз та в історичній ретроспективі у розрізі пошуку ефективних моделей для реалізації загальнонаціональних культурних викликів, а також завдань, які стоять перед спільнотами в еміграції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Джерельною базою дослідження стали документи та матеріали Архіву-Музею ім. Д. Антоновича УВАН у США [1; 13], а також статті організаторів та лідерів українських мистецьких інституцій у США, зокрема, С. Гординського [2] та Б. Певного [8; 9]. Важливим довідково-біографічним ресурсом є «Енциклопедія української діяспори. Сполучені Штати Америки» [4; 5]. Особливості організації українського художнього процесу в США досліджувала Г. Новоженець [7]. Діяльність сталих та новітніх організацій проаналізовано на основі офіційних сайтів цих осередків [14-18], [19], а також авторських інтерв'ю із засновницею Rukh Art Hub Марією Мануйленко [10] та фундаторкою Borshch of Art Анастасією Гудько [11].

Мета дослідження – виявити процес інституціоналізації діяльності української художньої спільноти в США після завершення Другої світової війни і до сьогодні. До завдань слід віднести визначення особливостей, програмних цілей та організаційних моделей інституцій в їхніх спільних та відмінних рисах.

Виклад основного матеріалу. Інституціоналізація українського культурно-мистецького процесу в США має свої глибокі традиції. Основні організації, члени яких унормовували та забезпечували розвиток національного образотворчого мистецтва на американській землі, були утворені по Другій світовій війні представниками третьої хвилі еміграції, що мали досвід розбудови українського культурного життя в ДіПі таборах. Усвідомлюючи загроженість національному мистецтву в СССР та адаптуючись до життя в еміграції, художники взялися за формування українського професійного середовища на американській землі. Основні зусилля вони зосередили на створенні інфраструктури, яка мала б забезпечити функціонування і системний розвиток цілісного «арт-кластеру». Пік процесу інституціоналізації та апробації різних моделей організації українського художнього процесу на теренах США припав на 1950-ті роки.

Визначну роль у консолідації національних мистецьких кіл у США у другій пол. XX століття відіграли Літературно-мистецькі клуби (ЛМК) – громадські об'єднання діячів української культури, що згуртували широкі кола національної творчої еліти – літераторів, художників, театральних та музичних діячів, а також журналістів. ЛМК стали інтелектуально-мистецьким середовищем, у якому реалізовувалися різноманітні культурно-освітні програми, здійснювалися заходи, спрямовані на підтримку новоприбулих мистців та виховання молоді. Клуби в Нью-Йорку, Філадельфії та Детройті діяли на демократичних засадах та існували за рахунок членських внесків, платних заходів й пожертв [1, 3, 5, 13]. Діяльність ЛМК регламентувалася статутом та здійснювалася під орудою Правління, яке обиралося на Загальних зборах.

У 1952 році створене Об'єднання Мистців Українців в Америці (ОМУА). Уперше на теренах США була організована професійна спілка українських художників та скульпторів, яка упродовж кількох десятиліть системно впливала на розвиток національного образотворчого мистецтва в екзилі, і не лише в США. Певною мірою, ОМУА стало заокеанським антиподом Спілки радянських художників України, яка діяла з 1938 року під повним державним та партійним ідеологічним контролем, що унеможливлювало вільний прояв та розвиток національної культурної ідентичності «на материку». ОМУА згуртувало чисельну професійну спільноту навколо ідеї збереження, репрезентації та творення національного образотворчого мистецтва в його найрізноманітніших формах, жанрах та сенсах, а також із метою полегшення професійної акліматизації українських мистців-іммігрантів та формування споживацького ринку національного мистецтва в діаспорі. Умовами участі художників в ОМУА стала їхня приналежність до українства, професійність та свідоме бажання розвивати національне мистецтво.

ОМУА провадило послідовну експозиційну роботу. Завдяки різним форматам виставок члени ОМУА та запрошені митці мали змогу представляти, документувати та продавати свої твори. В рамках програмної діяльності ОМУА видавалися монографії та альбоми, а також друкований орган об'єднання – часопис «Нотатки з мистецтва». Як і ЛМК, ОМУА мало чітку ієрархічну структуру та керувалося Статутом. Водночас, ОМУА, що активно функціонувало в Нью-Йорку та Філадельфії, не вдалося створити розгалужену мережу відділів по країні. Організація могла розраховувати лише на власні сили і функціонувала, передовсім, завдяки подвижницькій праці її керівників[1] та активістів. Не всі українські митці розділяли принципи стильової всеохопності та національної закритості, покладеної в основу ідейно-програмного концепту об'єднання [1, 2, 8, 9].

Вагомий поштовх до утворення альтернативних до ОМУА чи паралельних інституційних моделей в середовищі української мистецької діаспори в США надали представники молодшого покоління художників-іммігрантів, об'єднані спільністю естетичних уподобань та більш відкриті до світового культурного процесу. У 1950-ті й почасти 1960-ті роки на теренах США діяли «Група дев'яти», Товариство Молодих образотворчих Мистців Українців та творчі об'єднання «Моноліт» і «Васаг» [6, 7, 9]. Це – невеликі мистецькі групи, учасники яких не прагнули до формалізації своїх структур, фокусуючись на творчих задачах. До певної міри їх можна окреслити як контркультуру, представники якої тяжіли до експериментів у творчості, шукали нові сенси та кольороформи, трансформували та переосмислювали національні концепти. У продовження діяльності «Васагу» та за безпосередньої участі його учасників – скульпторів Костянтина Мілонадіса та Михайла Урбана, 1971 року в Чикаго постав Український Інститут модерного мистецтва, який підтримував і заохочував українсько-американських художників творити гостроактуальне мистецтво та згуртував навколо себе коло мистців молодшого покоління [18].

На тлі формування території українського образотворчого мистецтва в США та прагнення «заповнити» усі щаблі системи, у середовищі української мистецької діаспори реалізовано кілька освітніх ініціатив, спрямованих, передовсім, на художню освіту дітей-іммігрантів.

Високий рівень базової академічної підготовки та знання національної культури надавала Українська мистецька студія в Філадельфії, створена митцями Петром Мегиком та Петром Андрусівим.

Зростання попиту на українське мистецтво в колі діаспори у 1950 – 1960-ті роки інспірувало і відкриття кількох приватних галерей. На тлі бурхливого розвитку американського галерейного бізнесу це були скромні осередки, що мали локальний вплив. Однак вони засвідчили рух до формування комерційного ринку українського мистецтва на теренах США та збагатили інституційний ландшафт. Зокрема, у закладі Ольги Соневицької в Нью-Йорку було репрезентоване широке коло творів класичних та сучасних національних митців. Ще одна нью-йоркська галерея чи, скоріше, літературно-мистецький салон Ірени Стецури (Irene Stecura Gallery) став місцем інтелектуального спілкування літературно-мистецької Нью-Йоркської групи та майданчиком для експонування українських художників-новаторів [1; 12]. У середині 1970-х років у Воррені (поблизу Детройту) почала діяти українська галерея ЕКО.

Процес музеєфікації творчості українських мистців-іммігрантів, а також української культурної спадщини, привезеної з України, забезпечували створені наприкінці 1940-х та в 1950 роки музейно-архівні структури в Нью-Йорку, Чикаго, Клівленді[2], Український Інститут у Нью-Йорку та Український інститут модерного мистецтва в Чикаго, а також створений у 1976 році Український музей у Нью-Йорку. Саме ці інституції, що постали на міцнішому фінансовому та організаційному фундаменті, продемонстрували свою найбільшу життєздатність та сталість, ставши містком між поколіннями та історичними епохами [5, 17, 18].

Наступний етап функціонування українських культурно-мистецьких інституцій у США припав на 1980-2000-ті роки[3]. У той період відбувалася зміна поколінь, коли візіонери третьої хвилі еміграції сходили «зі сцени», що послабляло людський, фінансовий, а відтак і креативний потенціал інституцій та діаспорного художнього середовища загалом. Тим часом молодше покоління українських мистців-

іммігрантів активно інтегрувалося в американський арт-ринок й не докладало системних зусиль до подальшого «цементування» українських мистецьких інституцій або утворення нових.

Після відновлення Україною державної незалежності у 1991 році змінилися і стратегічні цілі діаспорної мистецької спільноти. Передавши символічні «скрижалі заповіту» суверенній Україні, вона сконцентрувала свою основну увагу на збереженні творчого спадку переселенців на американський континент та мистецькому осмисленні досвіду еміграції. У той період українське мистецьке життя у США зосередилося навколо музейно-архівних організацій, Українського інституту в Нью-Йорку та Українського інституту модерного мистецтва в Чикаго. Літературно-мистецькі клуби, ОМУА та вищезгадані творчі групи в різні роки припинили свою діяльність. У 1990 році побачило світ останнє число видання «Нотатки з мистецтва».

Російсько-українська війна спричинила програмні та інституційні трансформації в українському культурно-мистецькому середовищі на теренах США. З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну Сполучені Штати Америки лібералізували свою імміграційну політику щодо постраждалих від російської агресії, що уможливило переїзд до США невеликої, але яскравої плеяди українських художників, галеристів, мистецтвознавців та культурних менеджерів. Прибулі дієвці культури почали формувати актуальний культурний дискурс та вплинули на культурне обличчя й артхітектоніку національної мистецької спільноти за океаном. Водночас, і усталені організації, керовані «старою» діаспорою, почали змінювати свої стратегії та підходи, реагуючи на історичні потрясіння, які переживає Україна, та культурні виклики, що стоять перед українським народом.

Першорядну роль у промоції українського образотворчого мистецтва в США та вирішенні важливих задач, які стоять перед національною культурою, відіграє сьогодні Український музей у Нью-Йорку. Наразі він є чи не найпотужнішим національним музейним закладом поза межами України, що зберігає українську культурну спадщину, а також яскраво віддзеркалює процеси, які відбуваються в національній культурі на сучасному етапі розвитку. Його нинішній очільник Пітер Дорошенко поставив амбітну мету – вийти за рамки музею іммігрантів та про імміграцію і представляти українську культуру в США у її найвиразніших проявах та актуальних викликах. Фактично йдеться про глибинне перетворення діаспорної структури в глобалізовану українську інституцію, що імплементує конкурентоздатний національний мистецький продукт на світову мапу.

За період із 2022 до початку 2025 року Український музей у Нью-Йорку здійснив низку мистецьких проєктів за партнерства «материкових» інституцій та участі національних художників, які проживають в Україні, а також за її межами. Відкритість кордонів та сучасні інформаційні технології уможливили швидке «реагування» музеєм на події війни. У 2024 році у просторі музею вперше за межами Європи була представлена творчість Марії Примаченко – понад 100 робіт мисткині з колекції Національного музею декоративного мистецтва України, а також із приватних колекцій. Цим проєктом кураторська команда привернула увагу до культурного геноциду, який чинить росія на території України, а також представила на американський загал творчість художниці, роботи якої відображають національну культурну типологію, народну мистецьку традицію, і, водночас, є оригінальним та самобутнім явищем. У рамках програми деколонізації, започаткованої музеєм, було реалізовано виставки «Олександра Екстер: Сцена – це світ» (2024-2025), «Воля: український модернізм» (2024-2025), а також «Татлін: Київ» (2025), спрямовані на повернення в український культурний контекст творчості мистців, апропрійованих росією [17].

Тема російсько-української війни увійшла і в мистецькі програми Українського інституту модерного мистецтва в Чикаго. У своїй діяльності Інститут давно вийшов за межі дослідження й презентації виключно української культури, і розвивається як центр образотворчого мистецтва, що популяризує мистецьку мозаїку багатокультурного американського міста. Водночас, українське мистецтво залишається у фокусі уваги кураторської команди. У 2023 році в Інституті відбулася благодійна групова виставка українських мистців Unbreakable («Незламні»), організована в рамках проєкту We and world (Ми та світ) Благодійним фондом Козицького, та персональна виставка українсько-американської художниці Юлії Гасіо «Donbas, Ukraine 2014 till the Present» (Донбас, Україна 2014 й до сьогодні) [18].

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну в США утворилися і нові українські мистецькі інституції, які заснували молоді українські фахівці в сфері візуального мистецтва. На відміну від попередників, змушено відірваних від «материкової» культури та відданих ідеї закритих діаспорних інституційних моделей, новоприбулі іммігранти залишаються тісно інтегрованими в широкий український культурний контекст та, водночас, ставлять перед собою глобальні цілі – виводити на американський мистецький ринок творчість національних художників, розбудовувати мистецькі діалоги між Україною та США, здійснювати глобальний культурний обмін та виконувати функцію культурних дипломатів.

Цю тенденцію яскраво ілюструє галерея Максима та Юлії Волошиних Voloshyn Gallery, яка розпочала свою роботу в жовтні 2023 року в Маямі. Київські галеристи та арт-дилери працюють,

переважно, з концептуальним сучасним мистецтвом. У пулі мистців, що перебувають у фокусі уваги галереї, −Нікіта Кадан, Микола Рідний, Влада Ралко, Олексій Сай, Леся Хоменко та деякі інші художники, яких Волошини просувають на міжнародних арт-шоу на теренах США та Європи, зокрема, на Frieze (Нью-Йорк), The Armory Show (Нью-Йорк), Expo Chicago, Vienna Contemporary та інших майданчиках.

Галерея Волошиних у Маямі вписує українську тему в світовий контекст, намагаючись виявити спільне коріння і проаналізувати причини геополітичних конфліктів, катастроф та планетарних природних викликів, та об'єднуючи голоси мистців різного етнічного походження в злагоджений «хор». Поруч із українськими майстрами вони залучають до проєктів вихідців з Аргентини, Боснії та Герцеговини, Південної Кореї, Угорщини та інших країн. Мистецькі рефлексії на суспільно-важливі теми утворюють колективне світобачення та віддзеркалюють тектонічні зсуви й проблеми світового порядку. На початку 2025 року Волошини презентували міжнародних мистців і у власному галерейному просторі в Києві на виставці «Матеріал пам'яті».

Волошини підкреслюють українське обличчя галереї в Маямі, водночас, не ставлять за мету триматися традиційної етнічної культури та прямолінійно виявляти її елементи. Далекі від консервативного уявлення про українську ідентичність та відмовляючись від ізоляціонізму, вони оприявнюють різноманітні трансформації національної теми, з перетіканням свого в глобальне, і натомість глобального в своє. Це робить їхні проєкти привабливими та зрозумілими для західної аудиторії. Якісний відбір творів, актуальних за тематикою та стилем, помножений на динамічний сучасний менеджмент та вміння налагоджувати зв'язки, створюють гарні передумови для комерційної стабільності галереї. Успішна бізнесова складова, водночас, сприятиме утвердженню «українському голосу» на міжнародній артсцені, який може і має бути почутий [19].

Наприкінці 2023 року у Нью-Йорку історикиня мистецтва та артменеджерка з Харкова М. Мануйленко спільно з графічною дизайнеркою О. Севериною офіційно зареєстрували мистецьку і консалтингову платформу Rukh Art Hub та відкрили The First Ukrainian Gallery (Першу українську галерею)[4] в районі Сохо. З початком повномасштабного вторгнення українські діячки організували у різних містах США низку благодійних виставок та аукціонів сучасного національного мистецтва на користь України. За словами Марії Мануйленко, їхня мета – «виводити українське мистецтво на американську сцену та інтегрувати його у місцеве ринкове середовище» [10]. На її думку, цього можливо досягнути, підіймаючи теми світового звучання та створюючи проєкти в колаборації з американськими художниками, об'єднуючи українців з представниками інших культур. Платформа, створена жіночою командою, фокусує свою основну увагу на творчості мисткинь, які чутливо рефлексують на сьогодення та зазирають у майбутнє [10; 16].

У 2024 році команда Rukh Art Hub розпочала співпрацю з нью-йоркською Mriya Gallery. Цей простір українського мистецтва також стартував у 2023 році і взяв курс на культурну колаборацію української громади з усією спільнотою Нью-Йорка. Одним із прикладів співпраці Rukh Art Hub та Mriya Gallery стала спільна участь у міжнародній виставці Volta Art Fair в Нью-Йорку, де партнери представили 11 експонентів, серед яких були присутні як визнані представники українського сучасного мистецтва, так і молоді митці [15; 16].

Вищезгадані ініціативи представлені в офлайн та онлайн форматах. Їхні віртуальні ресурси переважно двомовні (українсько-англійські), вміщують електронні каталоги деяких виставок та довідки про художників і проєкти. Діяльність українських галерей висвітлюється в американських медіа, їхня клієнтська база глобалізована, до кола експонентів залучені національні мистці, які проживають в Україні та за межами держави. На відміну від попередників, творці нових українських мистецьких ініціатив не ставлять за мету розбудовувати системну і цілісну територію українського мистецтва, але вони комунікують між собою, ситуативно співпрацюють та формалізують свою приналежність до світового українства на різних рівнях, зокрема, в айдентиці. На тлі посиленої уваги американського суспільства до України, яке спостерігалося на початковому етапі повномасштабної війни, їм вдалося заявити про себе на відомих міжнародних мистецьких майданчиках. Керовані вузькопрофільними фахівцями, вони використовують сучасні технологічні рішення та спираються на бізнес-моделі, хоча й переживають труднощі становлення в висококонкурентному середовищі.

Ще одним новим розділом українсько-американської мистецької екосистеми є діяльність неприбуткової організації Borshch of Art, заснованої у 2024 році, що базується в Нью-Йорку. Ця інституція вбачає свою місію в дослідженні та розповсюдженні інформації про американських художників українського походження, а також «репатріації» імен та спадщини митців-іммігрантів з українським корінням. Для реалізації засадничої програми команда створила англомовну віртуальну базу даних (Discover Database[5]), куди вносить інформацію про художників різних історичних періодів – починаючи з кінця XIX століття по сьогодні. Ресурс включає статті про мистців, зразки їхньої творчості та посилання на інформаційні ресурси про них.

Ініціаторкою створення Borshch of Art, його засновницею та директоркою стала арт-менеджерка та

дослідниця Анастасія Гудько. Вона вважає, що внесок митців з українським корінням в американську культуру недооцінений і не досліджений, й прагне відновити історичну справедливість, артикулюючи їхню роль в історії американської культури. Спільно з однодумцями А. Гудько розробляє програми, спрямовані на подолання упереджених колоніальних наративів щодо української спадщини та поглиблення знань про зв'язки американського мистецтва з Україною. Borshch of Art апробує публічний формат (Public Programs), задуманий як вихід в офлайн: у галерейний та музейний простір, персональні художні майстерні, на нью-йоркські вулиці та інші місця, які зберігають українські мистецькі «сліди». Масштабуючи свою діяльність, Borshch of Art започаткував стипендію для молодих дослідників, що вивчають творчість американських художників з українським корінням та переосмислюють канон історії мистецтва [11; 14].

Висновки. Отже, на основі проведених досліджень:

- визначено основні історичні етапи інституціоналізації діяльності української художньої спільноти в США: період творення та активного функціонування професійних організацій (кінець 1940 − 1970-ті роки), період спаду інституційної діяльності (1980 − 2000-ті роки) та початок нової фази інституціоналізації (з 2022 р.);

- розглянуто основні організаційні моделі, що забезпечили діяльність української художньої спільноти в США: музейно-архівні структури, синкретичні культурні осередки, художні об'єднання та угрупування, освітні заклади, професійні видання, галереї, мистецькі платформи;

- констатовано, що художні організації, створені представниками третьої хвилі еміграції, виконували компенсаторну та консолідуючу функцію, ставлячи за мету збереження та розвиток національного образотворчого мистецтва в екзилі;

- виявлено, що на сучасному етапі сталі українські музейно-архівні інституції в США глобалізуються, виконуючи роль посольств української культури. Вони інкорпорують українське мистецтво на американську культурну мапу, привертають увагу американського суспільства до теми російсько-української війни та порушують питання деколонізації.

Таким чином, наведені приклади дозволяють підсумувати, що українські мистецькі осередки, створені в США на тлі російсько-української війни, одностайно беруть курс на інтеграцію в американське середовище, але не асимілюються. Вони стають важливими інструментами культурної дипломатії, вписуючи українську тему в глобальний контекст і шукаючи спільні корені світових викликів. Попри різні історичні умови та інституційний масштаб, а також відмінність у програмних установках, українські мистецькі інституції в США демонструють тяглість історичного розвитку та співзвучні в прагненні утверджувати національну культуру за межами батьківщини.

Примітки:

[1] У різні роки ОМУА очолювали Сергій Литвиненко, Святослав Гординський, Петро Андрусів, Любомир Кузьма та Михайло Черешньовський.

[2] Йдеться про Мистецьку кураторію та Архів-Музей, створені при Українській вільній академії наук (УВАН) у США, яка була заснована в 1950 році; Український архів-музей у Чикаго, заснований у 1952 році (з 1958 року – Український національний музей у Чикаго) і Український музей-архів у Клівленді, заснований у 1952 році.

[3] У 1979 році відбулася двадцять друга виставка ОМУА, остання колективна імпреза організації. Певною мірою, цю подію можемо вважати символічною точкою завершення тридцятирічного періоду розвитку українського образотворчого мистецтва в США [9].

[4] В історичній ретроспективі це не перша українська мистецька галерея, заснована в Нью-Йорку. Водночас, Voloshyn Gallery, Rukh Art Hub, The First Ukrainian Gallery та Mriya Gallery започаткували новий етап присутності українського мистецтва на американському ринку. Станом на зараз The First Ukrainian Gallery призупинила свою діяльність через фінансові труднощі.

[5] https://discover-database.org/

Список використаної літератури

1. Архів-музей ім. Д. Антоновича УВАН у США. Матеріали та документи (н/о).

2. Гординський С. 20-та виставка ОМУА. *Святослав Гординський про мистецтво / упоряд. Х. Береговська.* Львів : Апріорі, 2015. С. 674-677.

3. Дражевська В. Перші п'ять років. *Літературно-мистецький огляд. Бюлетень Літературно-Мистецького клюбу в Ню Йорку*. Вип. 1. Нью-Йорк, 1955. С. 4–5.

4. Енциклопедія української діяспори / ред. В. Маркусь. Нью-Йорк-Чикаго : Наук. т-во ім. Шевченка в Америці, 2012. Т. 1 : Сполучені Штати Америки. Кн. 2. 348 с.

5. Енциклопедія української діяспори / ред. О. Попович. Нью-Йорк-Чикаго : Наук. т-во ім. Шевченка в Америці, 2018. Т. 1 : Сполучені Штати Америки. Кн. 3. 525 с.

6. Любович У. Зустріч із Славою Геруляк. *Наше життя.* Вип. 1, 1969. С. 9-10.

7. Новоженець Г. Образотворче мистецтво української діаспори 1940-1970 років: поліваріантність художнього досвіду. Львів : Вид-во «Кальварія», 2015. 278 с.

8. Певний Б. Перші п'ятнадцять років. *Богдан Певний. Майстри нашого мистецтва / упоряд. О. Певна.* Нью-Йорк-Київ : Сучасність, 2005. С. 341-362.

9. Певний Б. Між інтеграцією та сегрегацією. *Богдан Певний. Майстри нашого мистецтва / упоряд. О. Певна.* Нью-Йорк-Київ : Сучасність, 2005. С. 381-394.

10. Підсуха О. Інтерв'ю з Марією Мануйленко. *Аудіозапис*. від 6 січ. 2025 р. *Особистий архів авторки статті*.

11. Підсуха О. Інтерв'ю з Анастасією Гудько. *Аудіозапис* від 11 лют. 2025 р. *Особистий архів авторки статті*.

12. Соловій Ю. З цікавіших виставок. *Нові дні.* Верес., 1972. С. 17-18.

13. Статут українського літературно-мистецького клюбу в Ню Йорку. *Машинопис (н/о).* Архів-музей ім. Д. Антоновича УВАН у США. 4 с.

14. Borshch of Art. Reclaiming Ukrainian Heritage. URL:https:// borshchofart.org/

15. Mriya. First Ukrainian art gallery in NYC. URL:https://mriya.nyc/

16. Rukh art hub. Rukh Art Hub in New York. URL:https:// www.rukharthub.com/

17. The Ukrainian Museum. URL:https://www.theukrainianmuseum.org/

18. The Ukrainian Institute of modern art. *Welcome to the Ukrainian Institute of Modern Art.* URL:https://uima-chicago.org/

19. Voloshyn Gallery. URL: https://voloshyngallery.art/

Reference

1. Arkhiv-muzey im. D. Antonovycha UVAN u SShA. Materialy ta dokumenty (n/o). [D. Antonovych Archive-museum of UVAN in the USA. Materials and papers] [In Ukrainian].

2. Drazhevska V. Pershi piat rokiv [First five years]. *Literaturno-mystetskyi ogliad. Bulleten Literaturno-mystetskogo kliubu v Niu Yorku*. 1955. Vyp. 1. P. 4-5 [In Ukrainian].

3. Hordynsky S. 20-ta vystavka OMUA [20th exhibition of Ukrainian Artist Association in U.S.A]. In *Sviatoslav Hordynsky pro mystetstvo*, ed. by K. Beregovska, 2015. P. 674-677. Lviv : Apriori [In Ukrainian].

4. Liubovych U. Zustrich iz Slavoiu Heruliak. [Meeting with Slava Heluliak]. *Nashe zhyttia.* 1969. Vyp.1, P. 9-10 [In Ukrainian].

5. Novozhenets H. Obrazotvorche mystetstvo ukrayinskoyi diaspory 1940-1970 rokiv: polivariantnist hudozhnyogo dosvidu [Fine arts of Ukrainian diaspora in 1940-1970 s: multivariate artistic experience]. Lviv : Calvaria, 2015 [In Ukrainian].

6. Markus V. (edit.). Entsyklopediia ukrainskoi diiaspory. T.1: Spolucheni Shtaty Ameryky. Knyga 2 [Encyclopedia of Ukrainian diaspora. Vol. 1: United States of America. Book 2]. New York – Chicago : Shevchenko Scientific Society, Inc. USA, 2012 [In Ukrainian].

7. Pevny B. Mizh intehratsiieiu ta sehrehatsiieiu [Between integration and segregation]. In *Bohdan Pevny. Maistry nashoho mystetstva*, ed. by O. Pevna, 2005. P. 381-394). New-York-Kyiv : Suchasnist [In Ukrainian].

8. Pevnyi B. Pershi piatnadtsiat rokiv [First fifteen years]. In *Bohdan Pevny. Maistry nashoho mystetstva*, ed. by O. Pevna, 2005. P. 341-362. New-York-Kyiv : Suchasnist [In Ukrainian].

9. Pidsukha O. Interviu z Mariieiu Manuilenko [Interview with Mariia Manuilenko]. *Audiozapys, 2025. Osobysty arhiv avtorky statti*. [In Ukrainian].

10. Pidsukha O. (2025). Interviu z Anastasiia Gudko [Interview with Anastasiia Gudko]. Audiozapys. Osobysty arhiv avtorky statti, 2025 [In Ukrainian].

11. Popovych O. (edit.). Entsyklopediia ukrainskoi diiaspory [Encyclopedia of Ukrainian diaspora: T. 1. United States of America. Book 3]. New-York – Chicago : Shevchenko Scientific Society, Inc. USA, 2018 [In Ukrainian].

12. Soloviy I. Z tsikavishyh vystavok [Of the most interesting exhibitions]. *Novi Dni.* Veresen, 1972. P. 17-18 [In Ukrainian].

13. Statut ukrainskoho literaturno-mystetskoho kliubu v Niu Yorku. [Statute of Ukrainian literary and Arts club in New York]. Mashynopys (n/o). Arkhiv-muzei im. D. Antonovycha UVAN u SShA [In Ukrainian].

14. Borshch of Art. Reclaiming Ukrainian Heritage. URL:https:// borshchofart.org/

15. Mriya. First Ukrainian art gallery in NYC. URL: https://mriya.nyc/

16. Rukh art hub. Rukh Art Hub in New York. URL: https://www. rukharthub.com/

17. The Ukrainian Museum. URL: https://www.theukrainianmuseum.org/

18. The Ukrainian Institute of modern art. *Welcome to the Ukrainian Institute of Modern Art.* URL: https://uima-chicago.org/

19. Voloshyn Gallery. URL: https://voloshyngallery.art/

UDC 7:323.15 (7=161.2)]:316.7

THE UKRAINIAN ARTISTIC COMMUNITY IN THE UNITED STATES OF AMERICA : INSTITUTIONAL TRANSFORMATIONS

Oksana PIDSUKHA – post-graduate student, Modern Art Research Institute of National Academy of Arts of Ukraine, Acting director of Kyiv National Art Gallery

The paper presents rare materials on the issue and introduces contemporary art institutions founded by Ukrainians in the United States; systematises the institutional experience of the Ukrainian art community in the United States and identifies its peculiarities in different historical periods. The author analyses formation of Ukrainian artistic entities in the United States of America in the period after World War II and up to the present day. Attention is focused on the most influential and significant diaspora organisations created by representatives of the third wave of emigration and influencing the development of Ukrainian fine arts in the United States. Their programme goals, organisational models, and main achievements are clarified. Some art institutions founded in the United States by Ukrainian immigrants during the period of Russia's full-scale war against Ukraine are identified.

The purpose of the paper is to identify the peculiarities of art institutions' establishment and development in the Ukrainian community in the United States in the period after the end of World War II and at the present stage.

The main stages of the institutional experience in the Ukrainian artistic community in the USA are identified. It is stated that the representatives of the third wave of emigration created a system of cultural and fine art organisations in the United States aimed at preserving and developing the national fine arts in exile. It is emphasised that the established Ukrainian museum and archive structures in the United States integrate Ukrainian art into the global context and drawing the attention of American society to the topic of the russian-Ukrainian war. New artistic institutions founded by Ukrainian immigrants to the United States against the backdrop of the russian-Ukrainian war demonstrate an active dialogue with the broader American community and integrate the Ukrainian theme into the global artistic map.

Key words: Cultural institution, Ukrainian diaspora, artistic community, Ukrainian-American artists, Ukrainian Artist's Association in U.S.A, culture.

Стаття надійшла до редакції 3.05.2025
Отримано після доопрацювання 20.05.2025
Прийнято до друку 26.05.2025

УДК 792.071.2.027:378]:[792.5(477):061.1ЄС

ОСОБЛИВОСТІ МИСТЕЦЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ ОЛЕГА СЕМЕНОВИЧА ТИМОШЕНКА

Ірина ДАЦЬ – професор кафедри оперної підготовки та музичної режисури, Національна музична академія України ім. П. Чайковського, Київ, народна артистка України
http:/orcid.org/0000-0003-3851-2047
https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.971
irynadats@gmail.com

Ефективна діяльність будь-якої структури традиційно пов'язується з широким спектром використанням менеджменту та маркетингу, за допомогою яких можна впроваджувати безліч трансформаційих сегментів. Акцентується увага на започаткуванні цієї технології у практиці управління Київською державною консерваторією ім. П. Чайковського її ректором (1982-2004 рр.) – Олегом Семеновичем Тимошенком. *Методологія д*ослідження грунтується на таких методах наукових досліджень як культурологічний, історико-порівняльний та метод узагальнення. *Наукова новизна* дослідження полягає в уточнені значимості О. Тимошенка як ефективного ректора-менеджера вищого навчального закладу музичного спрямування.

Висновки. Незважаючи на складні управлінські виклики, завдяки ініціативності та рішучості ректора було забезпечено безперервне функціонування Оперної студії Київської консерваторії, що продовжує виконувати важливу роль у формуванні культурного простору вищої мистецької освіти. Розширення її репертуару у співпраці з театральними установами стало зразком успішного впровадження культурної стратегії, що поєднує збереження традицій з модернізацією національного мистецького середовища. Завдяки такій діяльності він утвердився як культурний лідер, чия роль стала визначальною для зміцнення української ідентичності в період глибоких суспільних змін і викликів.

Ключові слова: Олег Тимошенко, НМАУ ім. П.І. Чайковського, мистецький менеджмент, культурна політика.

Актуальність проблеми. Нові напрями культурної творчості, які намагається нині реалізувати Україна, вимагають перегляду низки питань, на підставі яких формувалася та або інша освітня система чи структура. У цьому зв'язку викликає інтерес інноваційний (організаційний) досвід минулих років, у результаті реалізації якого закладалися основи багатьох сегментів, які сьогодні, вже на іншому вимірі соціокультурної творчості, збагачені міжкультурною комунікацією, новими художніми технологіями, реалізуються не лише в окремих ЗВО, але й мережі музичної, чи, ширше б сказати, художньої освіти країни. Йдеться, зокрема, про управлінський сегмент цього досвіду.

Одним із помітних організаторів музичної освіти, як і художнього життя країни загалом, оскільки й у минулому столітті Київська державна консерваторія ім. П. Чайковського була провідним не лише освітнім, але й методичним центром для мережі ЗВО, став Олег Семенович Тимошенко, який у 1982-2004 рр. виконував обов'язки її ректора. Саме він розпочав низку трансформаційних змін у навчальному закладі, намагаючись упровадити в управлінську практику елементи того, що нині має назву «музичний менеджмент». І саме він, таким чином, наближав українську музичну освіту до тих зразків, які нині активно реалізує чимало провідних у художньому плані країн. Тож реконструкція цього досвіду і формування на його підставі нових напрямів організаційно-культурної діяльності на часі.

Огляд останніх досліджені і публікацій. Окреслена вище проблематика є достатньо актуальною не лише в художній освіті, але й в усіх напрямах життєдіяльності країни, позаяк спрямована на формування специфічних компетенцій, за допомогою яких помітно трансформується не лише освітня, але й концертна

© Даць І., 2025